

Razzia door de Duitse SS op zondag- en maandagmiddag 22/23 oktober 1944 te Pey op zoek naar jongens en mannen, van 16 tot 60 jaar, om in Kirchoven “schanzwerk” te gaan doen.

Inleiding:

Op zondagmiddag 22 oktober 1944 werden door de Duitse SS een dertigtal (jonge)mannen uit Pey opgepakt om in Kirchoven aan de frontlinie te gaan “schanzen” (loopgraven en bunkers maken). De mannen werden overal vandaan gehaald, uit huizen, van de straat, en van alle plaatsen die men maar bedenken kon. De razzia was begonnen vanaf de Dorpsstraat.

Harie Vergoossen (van Dil), toen 18 jaar, was een van hen en hij kan zich nog haarfijn herinneren hoe alles in zijn werk is gegaan. Vandaar dat dit verhaal ook geschreven kan worden. Hij was die middag achterlangs café Jeuken, via een looppaadje op weg naar het huis van Wullem Vergoossen om te gaan kaarten.

Harie Vergoossen geeft op de plek waar hij opgepakt werd uitleg. Midden Sef Offermans, links René Rutten.

Gevangenneming en transport:

In het relaas komen onder andere de volgende zaken aan de orde:

De SS'ers gingen "rücksichtloss" te werk, dat hebben Harie Vergoossen en Pieër Montforts van de Brugweg, (nu houthandel) wel gemerkt. Zij probeerden vanaf café Jeuken te vluchten en zich achter een mijt te verbergen. Enkele Duitsers hadden hun echter gezien en vuurden een salvo af, nog niet direct gericht. Harie keerde toen op zijn schreden terug maar Pieër ging er vandoor en toen werd gericht geschoten, maar hij kwam nog goed uit de "strijd", want er werd alleen een hak van onder een van zijn schoenen weggeschoten.

Deze actie stond onder leiding van luitenant Eges een Duitse officier met een houten been die daarvoor waarschijnlijk een kruis van verdienste heeft gekregen. Hij gaf de soldaten die gevuurd hadden een uitbrander omdat ze niet raak geschoten hadden bij de eerste vlucht.

De opgepakte mannen werden bij café Jeuken verzameld en moesten op een vrachtwagen klimmen. Harie kreeg nog snel door Betje Jeuken een tweetal boterhammen toegeworpen die in krantenpapier gewikkeld waren. Deze heeft hij pas op dinsdag opgegeten, omdat hij geen trek had omdat hij overdonderd was door de gebeurtenis.

De vrachtwagen reed richting Kirchoven waar zij ondergebracht werden in een lager. Dit was een danszaal, die ingericht was als slaappleats, voorzover men dit zo kon noemen, want de zaal was alleen op de grond bedekt met stro waar kleine openingen tussen waren zodat iedereen zijn eigen ruimte had. Eind 1944 werden er vanuit Lilbosch legerbedjes aangevoerd en dat was iets comfortabeler.

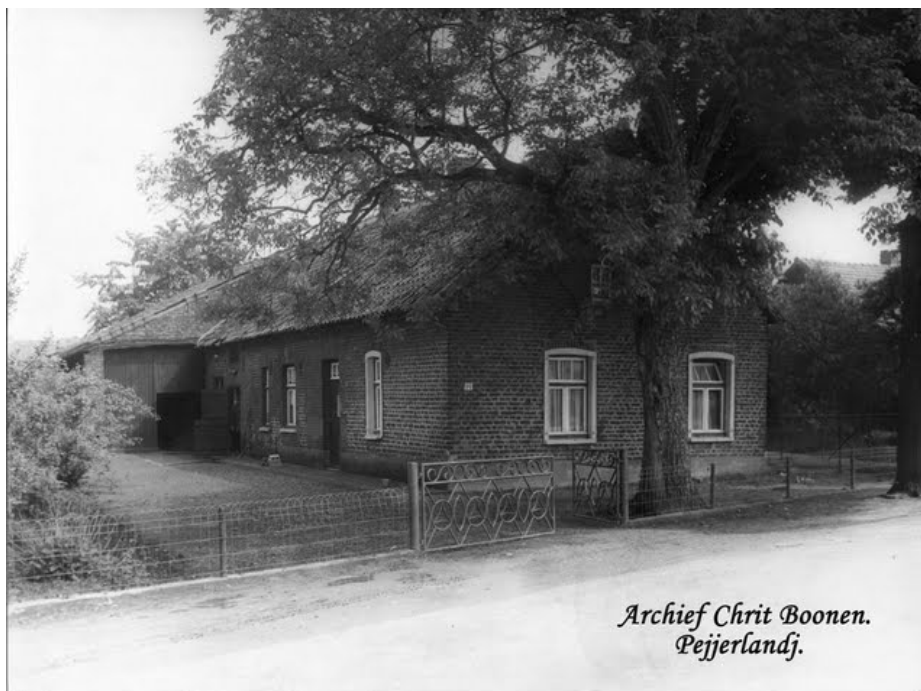
Uitvoering dwangarbeid:

Alle mannen kregen een paar klompen en een schop en werden aan het werk gezet. Harie had zijn zondagse pak aan. Dit heeft hij al die tijd moeten dragen, ofschoon het duidelijk geen zondag was, integendeel zelfs. Zij hebben aan grote ontberingen blootgestaan maar werden wel door weer en wind gehard. De bedoeling was dat per dag per persoon vijf meter loopgraaf gemaakt werd. Diep 1,60 meter en aan de boven- en onderkant respectievelijk 90 en 110 cm breed. Het zand dat uit de loopgraven kwam moest gecamoufleerd worden en aangepast aan de omgeving van het landschap waarin men werkte. Bunkers werden gezamenlijk gemaakt.

Er was geen weekend of vrije zondag, het ging zeven dagen per week door en er werd niet naar gevraagd of je boer, arbeider of kantoorklerk was.

Toezicht werd gehouden door Duitse soldaten, van wie er sommigen slecht hoorden, omdat ze dienst hadden gedaan als kanonniers, maar voor dit werk nog gebruikt konden worden.

Op 23 oktober 1944 kwam een nieuw transport dwangarbeiders, waaronder weer verschillende personen uit Pey . Hierbij was ook Sef Offermans, toen 17 jaar oud. Hij was bij de razzia in hun eigen huis aan de Dorpsstraat opgepakt. Deze werd Harie zijn kompaan in het verdere verblijf in Kirchoven en later in Vlodrop.

Hier werd Sef Offermans opgepakt (ouderlijk huis)

Huisbezoek:

Harie is één keer één etmaal naar huis mogen gaan, dat was met Kerstmis 1944. Zijn ouders waren toen geëvacueerd in de "Brök", nabij Lilbosch, in het huis van v.Wegberg. De nacht werd doorgebracht in de kazemat die aan de overzijde van de weg lag achter de boerderij van Wolters. Aan het naar huis gaan was de uitdrukkelijke voorwaarde verbonden van: "Terugkomen anders volgden er maatregelen die bestonden uit het niet meer verlenen van verlof aan kompanen en persoonlijke straffen die er niet om logen". Desondanks zijn er in de loop van de tijd toch enkele dissidenten geweest. Represailles waren navenant.

Voeding:

Het eten bestond per dag uit: twee sneetjes kuch, 's middags de beruchte aardappelensoep en 's avonds af en toe een stukje ondefinieerbaar vlees. Het verbaast hem nog steeds dat er slechts weinig mensen ziek werden, want de weersomstandigheden waren soms barbaars.

Harie vond samen met Frans Cleven in een leegstaand huis een verzameling inmaak waaronder kleine potjes kruisbessen, die zijn toen als bijvoeding hebben meegenomen en dagen achter elkaar gegeten. Kruisbessen vla is nu dan ook niet meer aan hem besteed.

Frans sloeg hier uit frustratie met een aks een grote eiken kast aan diggelen, dat luchtte hem enigszins op. Er werd ook een overjas gevonden die goed van pas kwam bij de ijzige kou, alsmede een reepje gedroogd rundvlees, dit werd later gebruikt om aan te zuigen om de ergste honger te doen stillen in de loopgraaf. Hij had dat gewoon in een broekzak zitten en het was dan ook gemarineerd met Duits zand. Sef Offermans van de Dorpsstraat, zijn vaste kompaan, mocht het ook wel eens af en toe lenen als de nood groot was.

Algemene gebeurtenissen:

Uit zijn trieste verhaal worden hierna nog enkele passages vermeld:

- Iedere morgen was als eerste appel waarbij alle namen werden afgeroepen.
- Op 14 november moesten de “schansers” naar Heinsberg, waar de dag en de nacht ervoor een geweldig bombardement had plaatsgevonden, dit kon vanuit Kirchoven goed waargenomen worden en was heel onwezenlijk, granaatvuur was men wel aan gewend.
Hoe dichterbij Heinsberg kwam hoe groter de ravage en niet alleen materiële schade maar er lagen ook veel lijken en gewonden. Het merendeel van de arbeiders ging na een dag terug naar Kirchoven verder werken aan de verdedigingslijn want het werd voor de Duitsers erg spannend aan het front. De loopgraven liepen vanuit Kirchoven richting Heinsberg en beide “projecten” werden hun werkgebied. Er waren ook gevangenen vanuit Roermond aan hun team toegevoegd.
- In Heinsberg was de SicherheitsPolizei nadrukkelijk aanwezig. Dat heeft Harie gemerkt toen hij op een keer te samen met een van de “gasten” uit Roermond een huis was binnen gegaan, wat ten strengste verboden was. Zij werden op de binnenplaats verrast door zo’n Sicherheitspolizei figuur en hij dacht nu is het gebeurd. Maar de Roermondenaar, rad van tongriem, “Iulde” er zich uit door te zeggen dat ze pannenscherven aan het zoeken waren om gaten te vullen. Dit werd gelukkig geaccepteerd.
- Aan hun groep waren ook twee Russische dwangarbeiders toegevoegd en eentje daarvan kwam op een heel lugubere wijze om het leven. Bij granaatvuur dook iedereen in de loopgraaf om zich te beschutten, hij had echter de pech dat toen hij zijn hoofd boven de loopgraaf uitstak om te kijken of het veilig was door een granaat getroffen was en een groot deel van zijn hoofd werd gewoon weggevaagd. Zo’n confrontatie vergeet je natuurlijk nooit meer.
- Toen Harie een keer een officier tegenkwam en enigszins uit balorigheid niet voldoende plaats maakte voor hem kreeg hij een kaakslag waarmee hij naderhand nog vaker last van heeft gehad. Een paar dagen later hoorden ze dat de Duitsers bij een tankslag 10 Tiger tanks verloren hadden en deze officier ook om het leven was gekomen. Dat hij hierom niet zo erg treurde is wel te begrijpen.
- De luizen hadden ook al spoedig hun intrede gedaan met alle gevolgen van dien. Zijn handen zaten op een gegeven moment helemaal vol blaren, werd geen aandacht aan besteed.
- Deze extreme situatie heeft geduurd van 22 oktober 1944 tot 25 januari 1945.
- Enige ontspanning werd ’s avonds gebracht door het pianospel van Pit Houben van de Slekkerstraat die een accordeon had en zodoende ook overweg kon met de piano die in de zaal stond.

Vertrek naar Vlodrop en ontsnapping:

25 januari 1945 kwam er een bevel dat er naar Vlodrop gegaan moest worden om schuttersputjes te graven. Aangezien Sef Offermans ter ore was gekomen dat zijn ouders daar geëvacueerd zaten, begon het plan te rijpen om te vluchten. Zij werden hierdoor aangemoedigd door de Rus die in het complot zat, deze gaf hun een dringend advies om dit te doen omdat het toch wel in de lucht hing dat de bevrijding nabij was. De reacties van de Duitsers moest men dan maar afwachten.

Samen hebben Sef en Harie zich toen aan het juk onttrokken en zijn richting Vlodrop gevlucht, maar toen ze in Vlodrop aan de Roerbrug kwamen, ontmoeten ze het eerste obstakel, daar stonden Duitse wachtposten en de moed zonk hun in de schoenen .

Brug over de Ruhr te Vlodrop

Steine Hoes en boerderij Op 't Veld Vlodrop

Als door de hemel gestuurd kwamen er echter twee meisjes uit Susteren aanlopen, die waarschijnlijk goede bekenden waren van de wachtposten, want de begroeting was vrij intiem en die ontfermden zich daarna over Harie en Sef door een gesprek met hen aan te knopen en langs de wachtposten te loodsen. Zo werden ze herenigd met de familie Offermanns die bij een boer in Vlodrop geëvacueerd was. Ze hebben op de boerderij van die boer fam. Op 't Veld bij "het Steine Hoes" nog nuttig werk kunnen verrichten.

Verblijf in Vlodrop van 25 januari tot 1 maart 1945:

Maar het noodlot sloeg weer toe want in Vlodrop kwam ook een Razzia. Sef en Harie verscholen zich in een hooistal, maar toen de Duitsers met hun bajonetten in het hooi begonnen te steken moesten ze wel te voorschijn komen. Ze werden ondervraagd en gefouilleerd. Harie zijn beschermengel liet hem bijna in de steek en hij heeft toen het meest angstige moment van de oorlog meegemaakt.

Hij had namelijk nog steeds in de binnenzak van zijn zondagse pak een foto zitten van een bekende die officier in het Duitse leger was in Sleeswijk Holstein. De Duitsers dachten dat het een foto van Harie als militair was en dus gedeserteerd. En dat was een van de ergste misdaden in oorlogstijd en daar was maar een straf voor: "fusilleren". Voordat het vonnis voltrokken werd, hij was al voor een muur geplaatst, kwam de engelbewaarder echter weer terug in de vorm van de Feldwebel die het verhaal van Harie hoorde, die te kennen gaf dat hij niet degene was die op de foto stond. De Feldwebel bekeek de foto en nog eens naar Harie en snauwde naar de soldaten: "Das sind seine Augen nicht" en zijn leven was gered.

Sef Offermans deed er ook zijn "voordeel" mee want de Duitsers vertrokken hierna zonder nog verder acht op hun te slaan.

"Na deze mededeling ontstond er in het onderhoud met Harie een emotionele stilte, maar nadat de brillen even waren afgezet , de neus gesnoten, een paar keer goed geslikt en gedronken aan de heerlijke naoorlogse koffie, was de zaak weer snel onder controle."

16 februari 1945 kwam het bevel dat Vlodrop moest evacueren. Hier werd door boer Op 't Veld geen gevolg aan gegeven ondanks dat vanuit richting Posterholt het granaatvuur bleef aanhouden.

Sef en Harie moesten van de boer ook bieten van het land halen, waarschijnlijk omdat hijzelf bang was voor de landmijnen.

Door het natte voorjaar steeg het water in de Roer aanzienlijk en kwam er ook water in de bunkers. De provisorisch gemaakte bedden werden verhoogd d.m.v. aardappelkistjes. Men was in die tijd, door nood geboren erg vindingrijk.

Een bekende uit Pey (Pit van Sien, Golsteyn die bij de ondergrondse was) kwam met het bericht dat Pey inmiddels bevrijd was, maar er werd ook verteld dat bij Harie thuis iets ernstigs gebeurd was, maar niet wat.

(noot: "Op 25 februari bleek namelijk een broertje van Harie van vijf jaar oud door het ontploffen van achtergebleven oorlogstuig overleden was".)

Bevrijding en vertrek naar huis:

1 maart 1945 waren de eerste bevrijders in Vlodrop, het waren Amerikanen en er werd kwistig chocolade, sinaasappels en sigaretten uitgedeeld.

Harie en Sef ontmoetten daar ook Kapelaan Fransen, vroegere geestelijke in Pey.

Na de bevrijding vertrok Harie zo snel mogelijk richting Pey, via Posterholt waar hij "ontluisd" werd. Sef bleef bij zijn familie.

Een hachelijk moment maakt hij nog mee aan het einde van de Annendaalderweg in de buurt van Crouchs waar hij een houten kistje opraapte waarin een booby-trap zat. Van ver werd geschreeuwd dat hij het heel voorzichtig moest terugzetten. Wonder boven wonder gebeurde er niets.

Wel werd hij op de weg van Vlodrop naar Posterholt nog geconfronteerd met een vrachtwagen die op een landmijn was gereden. In dit voertuig zaten Nederlandse "soldaten", (waarschijnlijk O.D. of B.S.) twee van hen lieten daarbij het leven.

Trieste confrontatie met het thuisfront:

Op weg naar huis kwamen zijn vader en zus Leen hem toevalligerwijs tegen en vertelde hem van het trieste gebeuren met zijn jongste broertje Joke, die overleden was op 25 februari 1945.

Moeder lag ook ziek in bed en zij had maar steeds gevraagd wanneer "kömp de jòng toch trök".

Toen Harie thuiskwam knapte ze dan ook zienderogen op en kon spoedig het bed verlaten.

Ondanks een hele wrange nasmaak was de vrijheid toch een feit.

Dit verhaal is voor de samensteller ook een ode aan alle andere mannen, die door de Duitse vijand op zo'n brute wijze uit hun vertrouwde omgeving, waar ze zo hard nodig waren, zijn weggerukt om t.b.v. de Nazi's dwangarbeid te verrichten onder soms erbarmelijke omstandigheden.

Hingen, december 2009

René Rutten